

การศึกษาเบื้องต้นเกี่ยวกับการเลี้ยงเป็ด (ระยะเปิดเนื้อ)
เพื่อพัฒนาอาชีพการเลี้ยงเป็ดของเกษตรกรในหมู่บ้านบางมะนาว

อนันต์ ภูสิทธิกุล
วัชรินทร์ วากะมะ
จิรพรรณ พินศิริกุล
บัญชา สัจจาพันธ์

บทคัดย่อ

ดำเนินการทดลองเลี้ยงเป็ดพื้นเมือง กากีแคมเบลล์ อายุ 1 เดือน กับเกษตรกร 4 ครอบครัว ๆ ละ 100 ตัว เพื่อหาแนวทางในการเพิ่มคุณภาพและปริมาณในการเลี้ยงเป็นอาชีพ โดยให้อาหารผสม รำ ปลายข้าว ข้าวเปลือก และวัสดุเหลือใช้จากการประมง ผลการศึกษาพบว่า มีอัตราการตาย 6-38% เนื่องจากความไม่คุ้นเคยในการเลี้ยงเป็ด และขาดความสนใจในการให้อาหาร เกษตรกรมีการนำวัตถุดิบมาผสมเป็นอาหารเลี้ยงเป็ดโดยเฉลี่ยใช้รำหยาบ 59% ปลายข้าว 24% ข้าวเปลือก 1.5% เศษปลา กุ้ง หอย ฯลฯ ที่เหลือจากการประมง 10.5% และซื้ออาหารผสมจากท้องตลาด 3% ระยะเวลาการเลี้ยงเป็ดจนมาอายุส่งตลาด เท่ากับ 70-110 วัน น้ำหนักเฉลี่ย 0.919-1.53 กก. และถ้าจำหน่ายตามราคาท้องตลาดจะมีผลกำไรขาดทุนระหว่าง -0.26 บาท ถึง +4.06 บาท

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

การศึกษาเบื้องต้นเกี่ยวกับการเลี้ยงเป็ด เพื่อพัฒนาอาชีพของเกษตรกรในหมู่บ้านบางมะนาว ตำบลกะลุวอเหนือ อำเภอเมือง จังหวัดนราธิวาส เป็นการศึกษาเบื้องต้นตามพระราชประสงค์ของสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ที่จะพัฒนาอาชีพของเกษตรกรหมู่บ้านบางมะนาว ซึ่งเป็นหมู่บ้านที่ตั้งอยู่ในพื้นที่ลุ่มน้ำท่วมซ้ำซาก มีลักษณะดินในพื้นที่โดยทั่วไปเป็นดินทรายจัดขูดบ้านทอน เป็นลักษณะดินอุ้มน้ำไม่ดี มีแร่ธาตุอาหารพืชต่ำมาก ปลูกพืชเศรษฐกิจผลผลิตไม่ค่อยดีเท่าที่ควร ประกอบกับเกษตรกรโดยส่วนใหญ่มีอาชีพการประมงขนาดเล็ก มีรายได้อยู่ในเกณฑ์ต่ำ

ดังนั้น เพื่อหาแนวทางการพัฒนาอาชีพให้กับเกษตรกรในหมู่บ้านมีรายได้เพิ่มมากขึ้น และมีอาหารบริโภคภายในครัวเรือน ตลอดจนเป็นการเพิ่มประสิทธิภาพการนำ เศษปลา กุ้ง หอย ฯลฯ ที่เหลือจากการประมงมาเป็นอาหารเป็ด จึงได้ดำเนินการศึกษาหาแนวทางการพัฒนาอาชีพการเลี้ยงเป็ด การเพิ่มปริมาณและคุณภาพการเลี้ยงเป็ดสำหรับบริโภคในครอบครัวและจำหน่าย

วัตถุประสงค์การศึกษาทดลอง วิจัย

1. เพื่อศึกษาวิธีการที่เหมาะสมในการส่งเสริมให้เกษตรกรในหมู่บ้านบางมะนาว ใช้ประโยชน์จากเศษปลา กุ้ง หอย ฯลฯ ซึ่งเป็นวัสดุเหลือใช้และผลพลอยได้
2. เพื่อศึกษาหาแนวทางที่เหมาะสมในการเพิ่มปริมาณ และคุณภาพในการเลี้ยงเบ็ดสำหรับบริโภคในครอบครัว และจำหน่าย

วิธีดำเนินงาน

1. ศึกษาต้นทุนการผลิต เบ็ดเนื้อ ตั้งแต่อายุ 1 วัน ถึง 1 เดือน โดยใช้อาหารผสม (ก่อนนำเบ็ดอายุ 1 เดือน ไปให้เกษตรกรเลี้ยงดูด้วยตนเอง)
2. ศึกษาและเก็บข้อมูลชนิดและปริมาณส่วนผสมของวัตถุดิบ เช่น รำ ปลายข้าว ข้าวเปลือก เศษปลา เศษหอย ฯลฯ ที่เกษตรกรนำมาผสมเป็นอาหารสำหรับเลี้ยงเบ็ดระยะเบ็ดอายุ 1 เดือนถึงประมาณ 3 เดือน ดำเนินการโดยคัดเลือกครอบครัวเกษตรกรในหมู่บ้านบางมะนาว หมู่ที่ 1 ตำบลกะลุวอเหนือ อำเภอเมือง จังหวัดนราธิวาส จำนวน 4 ครอบครัว และให้แต่ละครอบครัวเลี้ยงเบ็ดพันธุ์พื้นเมือง กากี้แคมเบลล์ อายุ 1 เดือน คณะเกษตรกรละ 100 ตัว ให้อาหารประกอบด้วยอาหารผสม รำ ปลายข้าว ข้าวเปลือก และวัสดุเหลือใช้จากการประมง การปลูกพืชผัก ตามแต่ละสภาพและความพร้อมของเกษตรกร แต่ละครอบครัว

เบ็ดแต่ละครอบครัวจะได้รับการเลี้ยงดูในโรงเรือนขนาด 300x3.00 เมตร และมีคอกล้อมรอบขนาด 15.00x15.00 เมตร มีน้ำตั้งให้กินตลอดเวลา

เมื่อเริ่มการศึกษาเบ็ดทั้งหมดโครงการชั่งน้ำหนักและบันทึกน้ำหนัก 30 เปอร์เซ็นต์ของจำนวนเบ็ดแต่ละครอบครัวสำหรับการเจริญเติบโต ตลอดการทดลองวัดโดยชั่ง และบันทึกน้ำหนักจำนวน 30 เปอร์เซ็นต์ ของจำนวนเบ็ดแต่ละครอบครัวทุก 10 วัน

ผลการศึกษาทดลอง วิจัย

1. ผลการศึกษาต้นทุนการผลิตเบ็ดเนื้อตั้งแต่อายุ 1 วัน ถึง 1 เดือน การใช้อาหารผสมซึ่งจำหน่ายในท้องตลาด เลี้ยงในโรงเรือนมุงจากและมีบริเวณลานด้วย ในระยะแรกกกด้วยดวงไฟฟ้าตลอดคืน ใช้เวลากกประมาณ 10-15 วัน บริเวณที่กก รองพื้นด้วยแกลบ อาหารที่เลี้ยงมีค่าโปรตีนประมาณ 19-20% ให้กินอาหารและน้ำตลอดเวลาและต้นทุนการผลิตพอสรุปดังนี้

1. ราคาลูกเบ็ด 1 ตัว 5 วัน
2. ค่าอาหารสำหรับเบ็ด 1 ตัว ช่วงอายุ 1 วัน – 1 เดือน 4.78 บาท

3. คิดค่าใช้จ่ายอื่น ๆ เป็น 25% ของค่าอาหาร 1.20 บาท รวมต้นทุนการผลิต 1 ตัว เป็นเงิน 10.98% บาท น้ำหนักเบ็ดอายุ 1 เดือนหนัก 0.52 กิโลกรัม

หมายเหตุ เนื่องจากเกษตรกรในหมู่บ้านยังไม่เคยเลี้ยงเบ็ดมาก่อน จึงจำเป็นต้องช่วยเหลือเกษตรกร โดยให้เกษตรกรเลี้ยงด้วยตนเองภายหลังเบ็ดอายุ 1 เดือนแล้ว เพื่อป้องกันการสูญเสียเบ็ดในระยะเริ่มต้น ซึ่งเป็นระยะที่เบ็ดยังไม่แข็งแรงพอ

2. ผลการศึกษาและเก็บข้อมูลการเลี้ยงเบ็ดของเกษตรกรช่วงอายุเบ็ด 1 เดือน ถึง ประมาณ 3 เดือน (ระยะจำหน่ายเป็นเบ็ดเนื้อ)

วัตถุดิบที่เกษตรกรนำมาใช้ผสมเป็นอาหารเบ็ดประกอบด้วย รำหยาบ ปลายข้าว อาหารผสม ข้าวเปลือก เศษหอย เศษปลา เศษกุ้ง มันสำปะหลังป่น และเศษผัก โดยมีปริมาณของ วัตถุดิบที่เกษตรกรแต่ละครอบครัวนำมาผสมเป็นอาหารเบ็ดในระหว่างการเลี้ยงเบ็ดช่วงอายุเบ็ด 1 เดือน ถึงประมาณ 3 เดือน ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 แสดงชนิดและเปอร์เซ็นต์ปริมาณของวัตถุดิบที่เกษตรกรนำมาเป็นอาหารเบ็ดช่วงอายุ 1 เดือน ถึง 3 เดือน 20 วัน

ชนิดวัตถุดิบ	% ปริมาณอาหารที่แต่ละครอบครัวใช้เลี้ยงเบ็ด				เฉลี่ย
	ครอบครัวที่ 1	ครอบครัวที่ 2	ครอบครัวที่ 3	ครอบครัวที่ 4	
1. รำหยาบ	62	62	63	50	59
2. ปลายข้าว	33	26	17	20	24
3. อาหารผสม	1.3	3.50	1	6	3
4. ข้าวเปลือก	0.5	1	2.5	2	1.5
5. เศษหอย กุ้ง ปลา	2.5	3.50	16.5	20	10.5
6. อื่น ๆ เช่น มันสำปะหลังป่น เศษผัก ฯลฯ	0.5	4	-	2	2
รวม	100	100	100	100	100

จากการเก็บข้อมูลที่เกษตรกรแต่ละครอบครัวเลี้ยงเบ็ดตั้งแต่อายุ 1 เดือน โดยการชั่งน้ำหนักเบ็ดทุก 10 วันนั้น มีอัตราการเจริญเติบโตดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2 แสดงอัตราการเจริญเติบโตที่เกษตรกรแต่ละครอบครัวเลี้ยง ช่วงอายุเปิด 1 เดือน ถึง 3 เดือน 20 วัน (ทุกกระยะ 10 วัน)

อายุเปิด (วัน)	น้ำหนักเปิด (กรัม/ตัว)				เฉลี่ย
	ครอบครัวที่ 1	ครอบครัวที่ 2	ครอบครัวที่ 3	ครอบครัวที่ 4	
30 วัน	450	47	480	450	462.5
40 วัน	570	530	460	340	475
50 วัน	690	650	600	490	607.5
60 วัน	760	900	820	690	792.5
70 วัน	1080	1090	990	740	975
80 วัน	1170	980	1060	680	972.5
90 วัน	1186	1186	1086	733	1047.75
100 วัน	1233	1233	1214	1047	1181.75
110 วัน	1573	1333	1373	919	1299.5

และต้นทุนการผลิตเปิดของเกษตรกรแต่ละครอบครัวตั้งแต่อายุเปิด 1 วัน แต่ละครอบครัวมีต้นทุนการผลิต ดังตารางที่ 3

ตารางที่ 3 แสดงต้นทุนการผลิตเปิดของเกษตรกรแต่ละครอบครัวทุก 10 วัน ตลอดการเลี้ยงตั้งแต่อายุ 1 เดือน ถึง 3 เดือน 20 วัน

อายุเปิด (วัน)	ต้นทุนการผลิตเปิดแต่ละครอบครัวต่อตัว				เฉลี่ย
	ครอบครัวที่ 1	ครอบครัวที่ 2	ครอบครัวที่ 3	ครอบครัวที่ 4	
อายุ 1 วัน – 30 วัน	10.98	10.98	10.98	10.98	10.98
อายุ 1 วัน – 40 วัน	17.33	13.33	11.78	12.89	13.83
อายุ 1 วัน – 50 วัน	21.69	17.84	16.08	16.71	18.08
อายุ 1 วัน – 60 วัน	25.86	22.06	19.64	19.99	21.89
อายุ 1 วัน – 70 วัน	30.26	25.94	23.20	22.79	15.55
อายุ 1 วัน – 80 วัน	36.39	30.44	26.40	28.43	30.42
อายุ 1 วัน – 90 วัน	40.59	34.89	30.38	34.36	35.06
อายุ 1 วัน – 100 วัน	45.38	40.58	35.30	38.69	39.99
อายุ 1 วัน – 110 วัน	48.99	46.29	41.30	42.53	44.78

หมายเหตุ ต้นทุนการผลิตคือ ค่าตัวลูกเปิด ค่าอาหารสำหรับเปิด 1 วัน รวมกับค่าใช้จ่ายอื่น 25 เปอร์เซ็นต์ ของค่าอาหาร

และจากการศึกษาพอสรุปการเจริญเติบโตอัตราการตายและต้นทุนการผลิต ดังตาราง
ที่ 4 และตารางที่ 5

ตารางที่ 4 แสดงการเจริญเติบโต อัตราการตายของเบ็ดช่วงอายุ 1 เดือน ถึง 3 เดือน 20 วัน ที่เกษตรกร
เป็นผู้เลี้ยงด้วยตนเอง

รายการ	รอบครั้งที่ 1	รอบครั้งที่ 2	รอบครั้งที่ 3	รอบครั้งที่ 4
1. จำนวนเบ็ดเริ่มเลี้ยง (ตัว)	100	100	100	100
2. จำนวนเบ็ดตาย (ตัว)	6	12	13	38
3. น้ำหนักเบ็ดเริ่มเลี้ยง (กรัม)	450	470	480	450
4. น้ำหนักเมื่อสิ้นสุดการเลี้ยง (กรัม)	1573	1333	1373	919
5. น้ำหนักเพิ่มตลอดการเลี้ยง (กรัม)	1123	863	893	469
6. ระยะเวลาการเลี้ยงดู (วัน)	80	80	80	80
7. น้ำหนักเพิ่มเฉลี่ยต่อวัน (กรัม)	13.69	10.52	10.89	5.72
8. ค่าอาหารที่เกษตรกรใช้เลี้ยงเบ็ด 1 ตัว (บาท)	31.32	29.03	23.30	30.52

ตารางที่ 5 แสดงต้นทุนการผลิตเบ็ดของเกษตรกร ตั้งแต่อายุ 1 วัน ถึง 3 เดือน 20 วัน

รายการ	รอบครั้งที่ 1	รอบครั้งที่ 2	รอบครั้งที่ 3	รอบครั้งที่ 4
1. ราคาลูกเบ็ด 1 ตัว (บาท)	5	5	5	5
2. ค่าอาหารสำหรับเบ็ดอายุ 1 วัน 1 เดือน	4.78	4.78	4.78	4.78
3. ค่าอาหารสำหรับเบ็ด 1 ตัว ช่วง ทดลองอายุ 1 เดือน – 3 เดือน 20 วัน	31.32	29.03	23.30	30.52
รวมค่าอาหาร 2+3	36.10	33.81	28.08	35.30
ค่าใช้จ่ายอื่นคิด 25%	9.03	8.45	7.02	8.82
ต้นทุนการผลิตเบ็ด 1 ตัว	50.13	47.26	40.10	49.12
น้ำหนักเบ็ดเฉลี่ยหลังทดลอง (กก.)	1.57	1.33	1.37	0.92
ราคาขายเบ็ด 1 ตัว	30	30	30	30
ขาดทุนตัวละ	20.13	17.26	10.10	19.11

หมายเหตุ

1. ต้นทุนการผลิตคือ ค่าตัวลูกเปิด ค่าอาหารสำหรับเลี้ยงเปิด 1 ตัว รวมกับค่าใช้จ่ายอื่น 25 เปอร์เซ็นต์ของอาหาร
2. ค่าอาหารสำหรับเปิด 1 ตัว คัดจากค่าอาหารเฉลี่ยในการเลี้ยงเปิดอายุ 1 วัน ถึง 1 เดือน ตัวละ 4.78 บาท และคัดจากค่าอาหารที่เกษตรกรเลี้ยงต่อจนถึงอายุ 3 เดือน 20 วัน เฉลี่ยกิโลกรัมละ รำหยาบ 1.50 บาท ปลาขี้ขาว 5 บาท อาหารผสม 8 บาท
3. ราคาขายเปิดซื้อขายโดยไม่มีการชั่งน้ำหนัก ซื้อขายเป็นตัว ราคาตัวละ 30 บาท (น้ำหนักเปิดประมาณ 1 กิโลกรัม)

สรุป อภิปราย และข้อเสนอแนะ

1. เกษตรกรในพื้นที่หมู่บ้านบางมะนาว ตำบลกะลุวอเหนือ อำเภอเมือง จังหวัดนราธิวาส ส่วนใหญ่ประกอบอาชีพการประมงขนาดเล็ก มีรายได้ต่อครอบครัวอยู่ในเกณฑ์ต่ำ ไม่เคยประกอบอาชีพการเลี้ยงเปิดขนาดตั้งแต่ครอบครัวละ 10 ตัว ขึ้นไป
2. อัตราการตายของเปิดที่เกษตรกรแต่ละครอบครัวเลี้ยงตั้งแต่อายุ 1 เดือนขึ้นไป มีอัตราการตายตั้งแต่ 6-38 เปอร์เซ็นต์ ทั้งนี้ เนื่องจากเป็นการเริ่มเลี้ยงเปิดครั้งแรกยังไม่ค่อยมีความถนัด และยังขาดความสนใจในการเลี้ยงพอสมควร ตลอดจนในการให้อาหารเปิด ก็ให้อาหารไม่สม่ำเสมอ โดยไม่มีการตายที่เกิดจากโรคระบาดแต่อย่างใด
3. เกษตรกรมีการนำวัตถุดิบมาผสมอาหารโดยเฉลี่ยใช้รำหยาบ 59 เปอร์เซ็นต์ ปลาขี้ขาว 24 เปอร์เซ็นต์ อาหารผสมที่จำหน่ายตามท้องตลาด 3 เปอร์เซ็นต์ ขี้ขาวเปลือก 1.5 เปอร์เซ็นต์ และใช้เศษ ปลา กุ้ง หอย ฯลฯ ที่เหลือจากการประมงของตนเอง 10.5 เปอร์เซ็นต์
4. เกษตรกรดำเนินการเลี้ยงเปิดจนถึงอายุ 3 เดือน 20 วัน ชั่งน้ำหนักเปิดประมาณ 0.919-1.533 กิโลกรัม โดยจำหน่ายเปิดในราคาตามท้องตลาด ซึ่งขายเป็นตัว (ขนาดน้ำหนักที่ซื้อขายประมาณ 1 กิโลกรัม) ราคาตัวละ 30 บาท จะขาดทุนตัวละ 10.10-20.13 บาท แต่ในขณะเดียวกันเกษตรกรครอบครัวที่ 1 และที่ 2 ใช้เวลาการเลี้ยงเพียงระยะ 70 วัน จะได้น้ำหนักเปิด 1.080 และ 1.090 กิโลกรัม โดยมีต้นทุนการผลิตเพียงตัวละ 30.26 บาท และ 25.94 บาท ซึ่งจะขาดทุนเพียงตัวละ 0.26 บาท และกำไรตัวละ 4.06 บาท ตามลำดับ

ข้อเสนอแนะ

1. เนื่องจากความต้องการเปิดเนื้อภายในตลาดจังหวัดนราธิวาส มีความต้องการเปิดเนื้อขนาดน้ำหนัก 1-1.2 กิโลกรัม และการซื้อขายโดยส่วนใหญ่ยังไม่มีการชั่งน้ำหนัก แต่จะซื้อขายเป็นรายตัว ซึ่งขนาดน้ำหนักเปิดประมาณ 1-1.2 กิโลกรัม พ่อค้าไว้ในท้องถื่นจะซื้อขายในราคาตัวละประมาณ 15.30 บาท และพ่อค้าที่ชำแหละเปิดสำเร็จรูป จำหน่ายในตลาดสดจะรับซื้อในราคาตัวละ

ประมาณ 28.30 บาท ดังนั้น ในการส่งเสริมการเลี้ยงเปิดนั้นควรให้เป็นไปตามความต้องการของ
ท้องตลาด โดยควรเลี้ยงเปิดเนื้อให้มีน้ำหนักประมาณ 1-1.2 กิโลกรัม หรือใช้เวลาเลี้ยงประมาณ 70 วัน
แล้วรีบจำหน่ายเพราะจากการศึกษาโดยการใช้อาหารผสมเลี้ยงตลอดเวลาตั้งแต่อายุ 1 วัน จนได้
น้ำหนักเปิดประมาณ 1-1.2 กิโลกรัม ผู้เลี้ยงจะมีกำไรตัวละ 3.27 บาท (ต้นทุนการเลี้ยงตัวละ 26.76
บาท จำหน่ายตัวละ 30 บาท)

2. กรณีที่เกษตรกรนำเอาวัสดุที่เหลือจากการประกอบอาชีพการประมงและวัตถุดิบที่
นำมาผสมเลี้ยงตามที่นำมาใช้เลี้ยงขณะนั้นนั้น จากข้อมูลพบว่า เปิดมีอัตราการเจริญเติบโตค่อนข้างต่ำ
เพื่อเปรียบเทียบกับกรเลี้ยงโดยใช้อาหารผสม อีกทั้งปริมาณวัตถุดิบในหมู่บ้านก็ไม่มีค่อยพอเพียงใน
การใช้เลี้ยงปริมาณที่มาก ดังนั้น ในการส่งเสริมเกษตรกรให้มีอาชีพการเลี้ยงเปิดควรพิจารณาแนว
ทางการเลี้ยงเปิด ดังนี้

- กรณีเลี้ยงแบบหลังบ้าน ควรเลี้ยงครอบครัวละประมาณ 7-15 ตัว โดยปล่อยเลี้ยงตาม
ธรรมชาติ อาศัยอาหารในหมู่บ้านและจัดหาซื้อในบางโอกาส ซึ่งเกษตรกรไม่ต้องลงทุนมาก และ
เกษตรกรสามารถช่วยเหลือตนเองได้

- กรณีเลี้ยงแบบกึ่งการค้า หรือประมาณครอบครัว 50-150 ตัว ควรส่งเสริมให้ใช้อาหาร
ผสม หรืออาจจะเสริมด้วยวัตถุดิบจากการประมง ซึ่งการเลี้ยงวิธีนี้ เกษตรกรต้องลงทุนบ้างพอสมควร
และให้ความสนใจในการเลี้ยงเปิดเพิ่มมากขึ้น ซึ่งจะช่วยให้เกษตรกรมีรายได้พร้อมทั้งจะเป็นการพัฒนา
อาชีพให้กับหมู่บ้านอีกอาชีพหนึ่ง